

MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+

Una iniciativa de compromís sostenible

[AGENDA 21 BCN]

MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+

Una iniciativa de compromís sostenible

© MLP

El Moviment Laic i Progressista està format per les següents entitats:
Acció Escolta de Catalunya / Associació de Casals i Grups de Joves de Catalunya /
Entorn SCCL / Escola Lliure El Sol / Esplac / Fundació Ferrer i Guàrdia / Fundació Terra

Coordinació:

Yolanda Alcántara, Thaïs Borri, Lluís Ferrer, Jaume Figuera, Jordi Miralles, Marta Romo,
Joffre Villanueva

Assessorament i suport pedagògic:

Centre de Recursos Barcelona Sostenible

Edició:

Ajuntament de Barcelona

Correcció Lingüística:

Montse Alba

1a edició:

Setembre 2005

Impressió:

Imatge i Producció Editorial Municipal
D.L.: B-11.499-2006

ÍNDEX

- 5 Presentació
- 7 Introducció. Dels hàbits als valors

Agenda 21

- 10 Introducció. Una aproximació sobre el terreny
- 11 El primer pas: l'Agenda 21 en 10 objectius per canviar hàbits
 - Practicar amb l'exemple
 - Saber triar
 - Cada cosa al seu lloc
 - Consum solidari
 - Desplaçaments més ecològics
 - Pensar abans de fer una activitat
 - Campament sostenible
 - Educar per un món saludable
 - Implicació
 - Anar més lluny
- 14 L'experiència del programa Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya
- 16 Seguiment i avaluació
- 20 Un compromís per treballar

Agenda 21+

- 24 Introducció. El planeta necessita un respir
- 25 Una nova forma de treballar
- 26 Què és l'Agenda 21?
- 28 Educar per la sostenibilitat
- 28 Més Enllà: Agenda 21+, 10 principis per un Programa de Sostenibilitat
 - 1. Ser alternatius amb imaginació i innovació
 - 2. Actuar donant exemple
 - 3. Subvertir la realitat educant per pensar ecològicament
 - 4. Desinflar el consum i consumir responsablement
 - 5. Progressar en la frugalitat
 - 6. Desterrar el consumisme i fomentar l'ètica
 - 7. Estimar la natura de l'entorn
 - 8. Invertir en treball i divertir-se construint
 - 9. Cooperar en lloc de competir
 - 10. Conviure en Pau superant els conflictes
- 40 Organització i implantació del programa MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+
- 40 Etapes

Dades d'interès i recursos

- 44 Adreces i contactes d'interès
- 46 Bibliografia recomanada

Presentació

Tots els canvis tenen un subjecte, el qual no és altre que tots i cadascun de nosaltres. Ciutadans i ciutadanes que en la nostra esfera d'activitats –en el món del treball, en el lloc d'estudi, en l'acció de comprar o consumir, en els models de desplaçament...– prenem una decisió o una altra. També les organitzacions tenen un paper rellevant en el seu funcionament, en els seus objectius, en el seu llegat d'accions. Amb responsabilitats certament diferents quant al seu abast, impacte i obligacions.

Aquesta idea de corresponsabilitat anima el procés de l'Agenda 21 de Barcelona des del seu inici. Avui, més de 400 entitats i institucions de la ciutat ja s'han adherit al Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat i han concretat els seus plans d'acció per contribuir a avançar cap als objectius que, de forma col·lectiva, ens hem fixat.

En aquest sentit, la publicació que avui presentem és un bon exemple del compromís i de la innovació d'un sector important a la nostra ciutat. El Moviment Laic i Progressista agrupa un conjunt d'entitats culturals, ambientals, socials i de lleure que irradien permanentment noves propostes i idees per millorar. I ho fan en la seva tradició, des de la pròpia pràctica i l'assumpció de la pròpia responsabilitat, difonent valors i propostes. “Més enllà: Agenda 21+” és fruit d'aquest treball permanent per promoure un desenvolupament més sostenible, ja iniciat per moltes de les entitats que componen aquesta federació.

Per tant, desitjo que els seus continguts siguin difosos, debatuts i, en la mesura que els processos de reflexió sustenten els canvis, subscrits per un ampli nombre d'entitats, més enllà de les promotores.

JOAN CLOS

Alcalde de Barcelona

IMMA MAYOL

3ª Tinent d' alcalde de l'Ajuntament de Barcelona

Introducció. Dels hàbits als valors

A principis dels anys 90 a casa nostra es van començar a publicar llibres que *proposaven comportaments personals més ecològics*. Títols com *Háztelo verde o 50 coses que tu pots fer per salvar el planeta* precedien la famosa Cimera de la Terra de 1992 celebrada a Río de Janeiro on s'aprovà el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible conegut per Agenda 21. Deu anys després a la Cimera de Johannesburg es constatava que ens quedava molt camí per recórrer amb l'objectiu d'assolir un estil de vida més sostenible. Tanmateix, s'han fet coses. L'entitat d'associacionisme educatiu Acció Escolta de Catalunya fou la primera federació a promoure un programa d'acció per incidir en els hàbits, a fi d'avançar en el camí de la sostenibilitat. Ara aquesta experiència es proposa actualitzar-se en el marc del Moviment Laic i Progressista per fer un pas més. Els hàbits són importants, però ho són molt més els valors que els fan possibles. Amb aquest esperit es proposa renovar l'aposta de l'Agenda 21, per convertir-la en l'Agenda 21+ enfocada precisament en potenciar els valors.

Segurament, serem més efectius canviant comportaments si els estimulem des de l'arrel mateixa, és a dir, des de la radicalitat progressista. Podem reciclar el paper o dipositar-lo en el contenidor, però segur que ho farem amb més convicció si hi ha una actitud ètica que ens hi anima. És l'hora de passar dels fets per entrar en el món de les emocions. Ser més ecològic és important però, és molt més recomfortant saber que un simple gest ens acosta realment a un món menys empudugat i, sobretot, sensat que podem tastar.

L'Agenda 21+ recull l'experiència d'estimular nous comportaments i avança un nou estil educatiu fent sentir en la pròpia pell l'experiència emotiva de ser més ecològic. És un repte i aquest document, de moment, no passa de ser poc menys que un índex però del qual en el futur se'n poden derivar nous programes de formació i també un estil diferent a l'hora de muntar les activitats del lleure. Hem de deixar l'etapa de les receptes per estimular el gust d'assaborir "nutrients més ecològics". En definitiva, continuant amb la comparació, potser ens convé menys saber combinar ingredients i potenciar una nova educació de les papil·les gustatives.

L'Agenda 21+ vol ser un intent en aquesta nova línia perquè el segle XXI sigui més frugal per no hipotecar el futur de les properes generacions. En qualsevol cas, aquest és només un camí a través d'un paisatge en el qual els colors i les aromes són el que veritablement haurem de decidir. Ara només és qüestió de començar amb un índex que tots plegats podem convertir en una apassionant obra col·lectiva per un món més ecològic, és a dir, més saludable i un futur més lluminós i menys contaminat.

JORDI MIRALLES
Fundació Terra

Agenda 21

Introducció. Una aproximació sobre el terreny

L'octubre del 2002 Acció Escolta de Catalunya va aprovar el document marc de treball de l'Agenda 21 on es contemplaven deu objectius a treballar; des de la mobilitat, al consum solidari i a l'educació ambiental, passant per la compra responsable. L'essència de l'Agenda 21 fou crear una eina a mida que garantís la capillaritat d'una transformació personal i col·lectiva cap a un desenvolupament sostenible. L'objectiu d'aquest document era que servís de pauta de treball per a una aplicació pràctica en els diferents agrupaments i, alhora, permetés atorgar l'etiqueta o certificat "d'Agrupament Verd". Aquest certificat és un reconeixement a la tasca d'implantació del programa de l'Agenda 21 i que no és altra que el de l'ambientalització de l'associació i dels seus agrupaments, partint d'un treball constant i compromès. Tal com es desprèn de l'esperit de l'Agenda 21 sorgida el 1992 de la Cimera de la Terra de Río de Janeiro, la participació és una eina clau en la seva elaboració. L'existència d'un grup de treball sobre medi ambient i sostenibilitat en el si d'Acció Escolta de Catalunya ha permès un bon ambient de participació. Tanmateix, el treball realitzat fins a la data amb l'Agenda 21 demana que aquest es revisi a partir de la pròpia avaluació d'aquest primer programa. La incorporació d'Acció Escolta de Catalunya en el si del Moviment Laic i Progressista i la voluntat d'endegar un procés similar per part d'altres entitats del moviment com ara la Federació d'Esplais Catalans (ESPLAC) i de l'Associació de Casals de Joves de Catalunya ha fet obrir un procés de reflexió que permetés crear un treball d'ambientalització cooperatiu i solidari tant per a les associacions que ja han donat un pas significatiu com per a les que volen iniciar-lo.

Una Comissió de persones representants de les entitats del Moviment Laic i Progressista han estat reflexionant per elaborar un Programa de Sostenibilitat per al Moviment Laic i Progressista. El punt de partida ha estat recollir l'esperit de l'Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya, però s'ha ampliat el plantejament per tal d'incorporar accions que donin resposta a els creixents senyals d'alarma del decliu ambiental que estem vivint. Per això, s'ha considerat important recollir objectius que tradueixen algunes de les principals inquietuds ambientals, expressades per experts internacionals de primer nivell com Lester Brown, del Earth Politics Institute, en el seu conegut Pla B: ecologia per a un planeta en perill. En aquest sentit, també valorem que vivim moments semblants als "temps de guerra" i que per això cal fer un esforç suplementari per propiciar la conservació del planeta. El Programa de Sostenibilitat del MLP vol recollir línies i intencions a seguir pel que fa a l'acompliment de compromisos enfocats a millorar la sostenibilitat de les accions que es realitzen dia a dia en les associacions juvenils. Però, sobretot vol ser també un programa de valors necessaris per avançar cap una societat no depenent dels combustibles fòssils i sobretot, que redueixi la nostra petjada ecològica.

El primer pas: l'Agenda 21 en 10 objectius per canviar hàbits

El treball iniciat per Acció Escolta de Catalunya durant l'any 2002 es va traduir en l'elaboració de l'Agenda 21, o programa d'acció, basat en 10 objectius i que per a cadascun dels quals es valoraven diferents indicadors. Aquest treball fou pioner tant en el concepte com en el seu desenvolupament metodològic. Els resultats obtinguts donen fe que les associacions tenen un gran potencial a l'hora d'assumir compromisos ambientals quan s'ho proposen. Una característica remarcable de l'Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya és haver reflectit els reptes en uns indicadors que permetessin valorar el grau d'acompliment. També cal remarcar les campanyes organitzades per animar aquest procés. Una síntesi del document de l'Agenda 21 és la que detallem a continuació.

Predicar amb l'exemple

Les seus de les associacions són un aparador o un escenari en el qual els nostres comportaments es projecten cap a l'exterior. Des del mobiliari, fins al material fungible passant per la gestió de l'energia, l'aigua i altres recursos esdevenen realitats que poden comportar un impacte ambiental sever que pot ser contradictori amb els missatges d'educació ambiental que després transmetem.

- Utilització de paper ecològic o reciclat
- Reutilització del paper i utilització per les dues cares
- Utilització de material d'escriptura segons criteris ecològics
- Fer servir classificadors de cartró o polipropilè
- Fer servir bombetes de baix consum
- Apagar els llums de les sales buides
- No fer servir les estufes si no cal
- Tenir ben ajustades les finestres i portes per garantir un bon aïllament
- Apagar del tot els aparells quan es marxi del local o quan no es facin servir
- Estalviar l'aigua

Saber triar

Es fa servir molt material que sovint és excessiu. S'ha d'aprendre a triar el material en sentit ecologista, és a dir, fomentant-ne l'aprofitament, el bon ús i el manteniment, i els residus llençar-los al lloc corresponent.

- Comprar productes sense envasar o en envasos de paper, cartró o vidre
- No fer servir safates de suro blanc i reduir el consum d'envasos de plàstic i PVC
- No triar envasos mixtos
- Quan sigui possible, comprar productes de mida familiar
- No utilitzar aerosols
- No utilitzar film de plàstic transparent ni paper d'alumini
- Comprar el que fa falta
- Anar a comprar amb carro, cabàs, bossa del pa o bossa reutilitzada
- Escollir productes a granel
- Fer servir productes de neteja respectuosos amb el medi ambient

Cada cosa al seu lloc

Els residus que generem, tot i que han de ser els mínims possibles, cal que ens prenguem la molèstia de llençar-los al seu lloc, perquè d'aquesta manera s'aprofitarà la matèria primera i es gestionarà la seva transformació o destrucció d'una manera més adequada.

- Tenir contenidors de recollida selectiva per paper, plàstic i llaunes, vidre i piles
- Portar els cartutxos de tinta i impressora i tòners a un punt de recollida especial
- Llençar els fluorescents i les bombetes de baix consum a punts de recollida específics

Consum solidari

Cal tenir en compte la compra i ús de productes de comerç just que afavoreixen el desenvolupament i la solidaritat cap a països explotats per les desigualtats i les lleis de l'economia global. Aquests productes es venen amb un preu just, amb el que es paga per avançat una part de la producció, de manera que qui produeix disposa de capital per fer inversió sense endeutar-se i assegura un sou digne als treballadors i les treballadores.

- Tenir presents els productes de comerç just alhora de preparar activitats o festes com ara artesanía local, xocolata, cafè, mel, espècies, galetes, caramels, etc.
- Anunciar adreces de punts de venda d'aquests productes, sobretot els propers a l'associació

Desplaçaments més ecològics

La mobilitat de les persones en vehicles alimentats amb combustibles fòssils genera un greu impacte ambiental. Ens hem d'acostumar a caminar més i valorar els desplaçaments com una possibilitat de practicar un hàbit saludable que ens ajudi a sentir-nos bé i a respectar l'entorn. A banda dels transports col·lectius, disposem de vehicles que no malmeten l'entorn com són les bicicletes, els patins, patinets, etc. El cotxe privat caldria que fos sempre la darrera opció. Organitzar les activitats comunes o amb pares perquè s'emprin transports col·lectius és un repte imprescindible.

- Tenir una bicicleta per a desplaçaments pel barri
- Tenir algun contacte amb botigues de venda o reparacions de bicicletes
- Aprofitar al màxim els desplaçaments en cotxe
- Ajustar els horaris de les reunions amb els dels transports col·lectius
- Disposar d'un mapa o indicació dels transports col·lectius que apropen al local de l'associació en la propaganda i difusió d'activitats

Pensar abans de fer una activitat

Les activitats, festes i tallers que es fan a l'associació a banda de ser educatives i plaents per als participants no han de ser un problema per al nostre entorn. Cal veure si es poden reutilitzar productes com a matèria primera per aprofitar materials i s'hi s'han de comprar prioritzar els criteris verds.

- Fer servir begudes en envasos de vidre i/o a granel
- Disposar o aconseguir, quan faci falta, una vaixel·la reutilitzable o compostable
- Portar a la pràctica la separació de residus

- Informar de la pràctica de separació de residus
- Adquirir materials durables i aprofitables
- Garantir una bona accessibilitat en festes, actes, trobades...
- Decorar amb materials respectuosos amb el medi ambient
- Controlar el volum de soroll en les activitats que es facin
- Informar dels aspectes sostenibles de la festa
- No usar productes d'un sol ús
- No llençar el que sobra de menjar, repartir-ho o portar-ho a algun lloc on es pugui aprofitar
- Aconseguir patrocinadors ambientals
- Donar a conèixer les iniciatives a favor del mediambient que es portin a terme

Campament sostenible

Reunir-se a la muntanya un cert nombre de persones i alguns dies per fer-hi un campament, si no es va en compte i es respecten unes mínimes normes pot alterar-se el medi de la zona, de manera que quan es marxi els efectes negatius de l'acampada perdurin força temps (el manual *Compartir amb la natura* editat per la Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia és una bona ajuda). El que és essencial és entendre que anar d'excursió no és portar la ciutat al bosc. Per viure i compartir experiències amb la natura són incompatibles ràdios, mòbils, jocs electrònics...

- Anar a veure el lloc d'acampada per fer una bona planificació
- Respectar l'entorn i no alterar-lo
- No malgastar l'aigua
- Rentar-se i rentar els estris de cuina lluny de fonts, rius i llacs
- Recollir els residus selectivament i fer compost amb la matèria orgànica
- No fer servir piles (o les mínimes) i si pot ser que siguin recarregables (a més hi ha carregadors solars)
- Deixar el lloc millor de com s'ha trobat
- Usar detergents respectuosos amb el medi ambient
- Escalfar l'aigua de la cuina o la dutxa aprofitant el sol
- Aprofitar el cordill d'espart i altres fibres vegetals

Educar per un món saludable

L'educació ambiental ha d'estar present en tot el que fem i la millor manera de fer-ho possible és amb la pràctica. Cal que els infants, joves i adults incorporin valors de respecte al medi i s'adonin de la necessitat de pensar en el futur i de l'impacte que poden deixar a l'entorn si no es prenen mesures.

- Fer alguna visita a deixalleries, abocadors, plantes de tractament de residus o explicar-ne el funcionament
- Visitar centres de recursos ambientals
- Fer activitats de sensibilització ambiental
- Fomentar hàbits sostenibles
- Tenir cura del local i del seu manteniment
- Facilitar recursos per portar a la pràctica hàbits sostenibles
- Informació de recursos al barri

Implicació

Com a ciutadans actius i compromesos, cal que participem de les propostes mediambientals que es promoguin des de diferents agents de la societat civil, tant per iniciatives d'associacions i organitzacions com per part d'institucions i administracions públiques.

- Participar en algun projecte o activitat relacionada amb el medi ambient
- Promoció d'accions en defensa del medi ambient
- Adhesió i suport a iniciatives d'altres entitats

Anar més lluny

Una vegada millorem el nostre funcionament, cal que difonguem fins on puguem aquests hàbits, per tal d'anar implicant tota la gent possible en la tasca de preservar el medi ambient i sensibilitzar-los sobre aquest tema. Poc a poc hem d'arribar a ser totes i tots els que ens sentim responsables de la conservació de la natura com un bé comú i imprescindible per a l'existència de l'home.

- Fer arribar el que s'està fent a l'altra gent
- Informar i difondre campanyes de sensibilització sobre el medi ambient
- Proposar alternatives a algun problema ecològic

L'experiència del programa Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya

Els 10 objectius de l'Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya es van programar per ser treballats de manera seqüencial i per permetre, al final, l'obtenció del Certificat d'Agrupament Verd. La publicació del treball o la voluntat de l'Agenda 21 d'Acció Escolta: una iniciativa de participació i compromís sostenible és un referent per a l'Agenda 21 de Barcelona.

Per animar l'Agenda 21 es van programar diversos projectes com són:

Pren el vici d'anar en bici

Aquest projecte comportà jocs i dinàmiques, taller de mecànica de bicicletes, bicicletes cedides, etc. Va comportar l'edició de jocs, un fulletó, un mapa dels carrils bici i itineraris entre els locals d'agrupaments.

Bossa solidària

Fou un projecte de recollida de menjar fresc i queviures durant les festes de Nadal per repartir aliments frescos entre la gent del 4t món. Es va emprar una bossa de paper reciclat que servia per recollir el menjar fresc que després es repartia entre entitats que lluiten contra les mancances del 4t món com ara Càritas, Casal d'Infants del Raval, Fundació Akwaba, Acció Social Montealegre, etc. Es van editar bosses de paper reciclat amb la campanya, pòsters, fulletons, adhesius. La pròpia acció dels mercats on es va desenvolupar la campanya va visualitzar-la.

Certificat d'Agrupament Verd

Era el colofó del compromís exigit per l'Agenda 21. Va comportar oferir informació i recursos, com ara bujols de recollida selectiva, i fer un seguiment del procés en cada agrupament mitjançant visites de valoració dels indicadors i entrevistes. El lliurament dels certificats es féu en el marc de l'Assemblea General Ordinària.

Ambientalització de l'associació

Fou una revisió a fons dels procediments de l'oficina tècnica i també de les activitats associatives per tal que expressin també d'una forma general el compromís que es proposava als diferents agrupaments.

Consum responsable

Consistí en una recopilació d'informació relativa al consum responsable i l'elaboració d'un material teòric i d'una activitat pràctica. Per això es va editar la guia "Posa't verd" i una fitxa d'activitat per fer amb els infants i joves en esplais, agrupaments o casals de joves. Aquest material es va lliurar al Consell de la Joventut de Barcelona perquè a més dels agrupaments arribés a altres entitats.

Residus, no gràcies!

Se centrà en el tema de la promoció de les bosses de roba per al pa i fomentar la compra de pa i brioxeria artesanal per comptes de la industrial. Es van elaborar unes bosses de cotó, dissenyades per portar les barres de pa, i una fitxa d'activitat per als infants i joves per comparar els productes artesanals i industrials.

Rocatomb

Aquesta fou una col·laboració amb l'Associació de Veïns de Rocafort i el Museu d'aquesta vila per editar un joc de taulell divulgador sobre la història i el patrimoni tant del poble com del parc natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Aquesta es va materialitzar en l'edició d'un taulell de joc en format DIN A3 plastificat.

Apostant pel comerç just

Es tracta de la formulació i aplicació del compromís de donar suport al comerç just i que s'ha traduït en què algunes de les eines d'identificació d'Acció Escolta procedeixin del comerç just. Per això s'ha rebut l'assessorament d'Alternativa 3. Aquesta acció també porta associada l'organització d'un espectacle obert al públic en col·laboració amb el SETEM per al tema del comerç just. L'altra part de les eines d'identificació s'ha confeccionat, seguint criteris semblants, en una empresa local d'inserció de persones disminuïdes.

Seguiment i avaluació

En tot moment l'Agenda 21 d'Acció Escolta de Catalunya ha volgut ser un referent per adquirir hàbits ecològics que facin a les entitats i als seus membres més responsables envers l'entorn. No es volia que fos un document de simples propòsits sinó que fos una eina de sensibilització cap a la necessitat de tenir un comportament més sostenible i sustentable amb el medi amb idees per portar-ho a la pràctica, i que no quedés limitat als membres de l'associació sinó que servís també per engrescar altres col·lectius. Per això, el grup d'educació ambiental de l'associació va fer un seguiment de la seva aplicació i l'obtenció del Certificat d'Agrupament Verd era l'expressió del grau de compromís assolit a nivell intern. No es va dissenyar una avaluació per fiscalitzar sinó justament per animar, per recolzar els esforços que feien els diferents agrupaments. Els indicadors de cada un dels objectius de l'Agenda 21 es valoraven en 10 punts. A cada indicador se li adjudica un valor i cal superar cada un dels objectius. Per superar-lo cal arribar com a mínim a un 3 sobre 10 de cada objectiu. El màxim de punts que es poden obtenir és de 100 i la consecució del Certificat d'Agrupament Verd obligava a obtenir un mínim de 75 punts. A mesura que els agrupaments anaven treballant i aplicant seriosament la proposta, aconseguien els punts per ser reconeguts com agrupaments verds.

Model de fitxa d'avaluació de l'agenda 21

entitat
data de visita
responsable de la visita de l'entitat
responsables comissió d'avaluació

predicar amb l'exemple	Utilitzar paper ecològic o reciclat	1,25
	Reutilitzar el paper i usar-lo per les dues cares	1,25
	Treballar amb material d'escriure ecològic	1
	Fer servir classificadors de cartró o polipropilè	1
	Tenir les bombetes de baix consum	0,75
	Apagar llums de les sales buides	0,75
	Fer servir estufes només si és necessari	0,75
	Tenir les portes i finestres ben ajustades	1
	Apagar aparells si no es fan servir	1
	Racionalitzar l'ús de l'aigua	1,25
	TOTAL	10

saber triar	Comprar sense envasos o que siguin de paper, cartró o vidre	1
	Evitar safates de suro blanc, plàstic i PVC	1
	No triar envasos mixts	1
	Quan sigui possible comprar productes mida familiar	1
	Evitar utilitzar aerosols	1
	Evitar utilitzar film de plàstic ni paper d'alumini	1
	Comprar el que fa falta	1
	Anar a comprar amb carro, cabàs, bossa per al pa o reutilitzada	1
	Escollir productes a granel	1
	Fer servir productes de neteja respectuosos amb el medi ambient	1
TOTAL	10	

cada cosa al seu lloc	Tenir contenidors de paper, vidre, plàstic i piles	5
	Portar els cartutxos de tinta d'impresora i tòners a un punt de recollida especial	2
	Llençar els fluorescents i bombetes de baix consum a punts de recollida especial	3
	TOTAL	10

consum solidari	Tenir presents els productes de comerç just en preparar festes i activitats	5
	Anunciar punts de venda d'aquests productes, sobretot a prop del local	5
	TOTAL	10

desplaçaments més ecològics	Disposar d'una bicicleta a l'agrupament (i portar un full de control d'ús)	3
	Contactar amb botigues de venda o reparacions de bicicletes	1
	Aprofitar al màxim els desplaçaments amb transports privats	1
	Ajustar horaris de reunions als transports públics	2
	Indicar els transports públics propers al cau en propaganda, difusió de festes...	3
	TOTAL	10

pensem abans de fer una activitat	Fer servir begudes en envasos de vidre i/o granel	1
	Tenir o aconseguir una vaixel·la reutilitzable o compostable en festes, dinars, sopars...	1
	Practicar la separació de residus	1
	Informar de la pràctica de separació de residus	1
	Adquirir materials durables i aprofitables	1
	Garantir una bona accessibilitat en festes, actes...	0,5
	Decorar el local amb materials respectuosos amb el medi ambient	1
	Controlar el volum de soroll en les activitats	0,5
	Informar dels aspectes sostenibles de la festa	1
	Evitar els productes d'un sol ús	0,5
	No llençar el que sobra de menjar: repartir-ho o portar-ho a algun lloc que es pugui aprofitar	0,5
	Aconseguir patrocinadors ambientals	0,5
	Donar a conèixer les iniciatives a favor del medi ambient que es portin a terme	0,5
TOTAL	10	

campament sostenible	Anar a veure el lloc d'acampada per fer una bona planificació	1
	Respectar l'entorn i no alterar-lo	1
	Racionar l'aigua per quan faci falta	1
	Rentar-se i rentar els estris lluny de fonts, rius i llacs	1
	Recollir els residus selectivament	0,5
	Fer compost amb la matèria orgànica	0,5
	Limitar l'ús de les piles a les mínimes i si pot ser que siguin recarregables	1
	Deixar el lloc millor de com s'ha trobat	1
	Fer servir detergents respectuosos amb el medi ambient	1
	Escalfar l'aigua de la cuina o la dutxa aprofitant el sol	1
	Aprofitar el cordill de pita	1
	TOTAL	10

eduquem per un món saludable	Fer visites a deixalleries, abocadors, plantes de tractament de residus...	1,5
	Fer visites a centres de recursos ambientals	1,5
	Fer activitats de sensibilització ambiental	1,5
	Fomentar hàbits sostenibles	1,5
	Tenir cura del local i del seu manteniment	1,5
	Facilitar recursos per portar a la pràctica hàbits sostenibles	1
	Facilitar informació dels recursos al barri	1,5
TOTAL	10	

impliquem-nos	Participar en projectes o activitats de medi ambient	4
	Promoure accions en defensa del medi ambient	2
	Adherir-se i donar suport a iniciatives d'altres entitats	4
	TOTAL	10

anem més lluny	Fer arribar el que s'està fent a altra gent	4
	Informar i difondre campanyes de sensibilització sobre el medi ambient	4
	Proposar alternatives a algun problema ecològic a l'entorn	2
	TOTAL	10

Qüestions a valorar:

- Interès que ha mostrat l'entitat en l'aplicació de l'Agenda 21.
- Sol·licitud d'ajuda i recursos a l'associació per millorar la implementació de l'Agenda 21.
- Aportacions pròpies de l'entitat pel que fa a sostenibilitat i educació ambiental.
- Predisposició a col·laborar amb la comissió d'avaluació.
- Valoració que fa l'entitat del seu procés de l'agenda 21.
- Prioritat que es dóna a l'Agenda 21 dins el funcionament ordinari de l'entitat.
- Acords per treballar els temes més fluixos en el futur.

Un compromís per treballar

A tall d'exemple és interessant visualitzar com tots aquests propòsits queden reflectits en el Compromís Ciutadà per a la Sostenibilitat impulsat per l'Ajuntament de Barcelona. Si ens hi fixem, veiem que bàsicament les caselles ombrejades són les úniques que es poden complir com a ciutadà, ja que la resta depenen de decisions i actuacions de l'administració.

Objectius i línies d'actuació del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat que s'apliquen en l'Agenda 21.

		línies d'actuació									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
objectius	1									1.9	1.10
	2										
	3					3.5	3.6				3.10
	4					4.5				4.9	
	5		5.2		5.4				5.8		5.10
	6	6.1									6.10
	7							7.7			
	8										
	9	9.1	9.2	9.3	9.4	9.5	9.6		9.8		9.10
	10								10.8		

objectiu 1	Protegir els espais lliures, la biodiversitat i ampliar el verd urbà
1.9	Aprofitar tot l'any els espais oberts de la ciutat. Programes educatius per a tothom.
1.10	Disminuir l'impacte del lleure sobre la natura, tant en l'àmbit de la ciutat com a la resta del territori.

objectiu 2	Defensar la ciutat compacta i diversa amb un espai públic de qualitat
------------	---

objectiu 3	Millorar la mobilitat i fer del carrer un entorn acollidor
3.5	Fomentar els desplaçaments a peu.
3.6	Avançar en l'ús de la bicicleta com transport habitual.
3.10	Impulsar un canvi cultural en relació a l'ús i abús del vehicle privat. Potenciar l'ús del transport públic.

objectiu 4	Assolir nivells òptims de qualitat ambiental i esdevenir una ciutat saludable
4.5	Promocionar el consum d'aliments produïts en cultius ecològics, preferentment els locals i regionals.
4.9	Promoure i facilitar estils de vida saludables (exercici físic, alimentació sana i equilibrada, disminució del consum de tòxics, etc.) i reforçar la capacitat i les oportunitats de la comunitat per protegir la pròpia salut.

objectiu 5	Preservar els recursos naturals i promoure l'ús dels renovables
5.2	Reduir el consum d'aigua i incrementar l'eficiència en el seu ús.
5.4	Reduir el consum d'energia.
5.8	Reduir el consum de materials i potenciar l'ús dels productes ambientalment més correctes. Fomentar la reutilització i el mercat de segona mà i establir circuits d'aprofitament dels excedents alimentaris.
5.9	Adquirir hàbits quotidians d'estalvi d'aigua, energia i altres recursos naturals, i bones pràctiques de compra i utilització.

objectiu 6	Reduir la producció de residus i fomentar la cultura de la reutilització i el reciclatge
6.1	Minimitzar els residus, especialment els envasos i embalatges, altres productes d'usar i llençar i els residus especials.
6.10	Desenvolupar estratègies d'educació, comunicació, informació, participació, formació i suport dirigits a facilitar que tothom assumeixi els objectius i hi adeqüi les accions quotidianes.

objectiu 7	Augmentar la cohesió social enfortint els mecanismes d'equitat i participació
7.7	Garantir la igualtat d'oportunitats i evitar la discriminació per raó de sexe, edat, raça, religió, condició física...
7.10	Ser una ciutat acollidora dels immigrants. Afavorir la seva integració, des del respecte a la diferència, en el món laboral, social, econòmic i cultural de la ciutat.

objectiu 8	Potenciar l'activitat econòmica orientada cap a un desenvolupament sostenible
-------------------	--

objectiu 9	Progressar en la cultura de la sostenibilitat mitjançant l'educació i la comunicació ambiental
9.1	Predicar amb l'exemple assumint el valor educatiu de la gestió de la ciutat. Potenciar mesures concretes en favor de la sostenibilitat i fer-ne ús com a recurs educatiu, divulgant les bones pràctiques.
9.2	Produir i difondre informació ambiental útil i entenedora, que permeti prendre consciència dels riscos individuals i col·lectius, que doni alternatives i faciliti a la ciutadania l'assumpció de la seva responsabilitat en la vida quotidiana.
9.3	Crear una opinió social favorable a la sostenibilitat. Millorar en les estratègies comunicatives i en la complicitat dels mitjans de comunicació.
9.4	Desenvolupar una acció educativa conjunta i continuada, aglutinant i cohesionant iniciatives i establint mecanismes de cooperació entre els agents.
9.5	Potenciar la implicació de tots els col·lectius i treballar en diferents entorns i temàtiques (col·legis professionals, col·lectius veïnals, associacions, voluntariat, centres cívics, famílies, empreses, administracions públiques, etc.)
9.6	Afavorir l'aprenentatge a través de la participació en projectes concrets desenvolupats per diferents col·lectius ciutadans i xarxes de voluntaris. Afavorir la trobada i l'intercanvi d'experiències.
9.8	Estimular la realització d'ecoauditories amb la participació dels implicats, com un instrument educatiu útil per a iniciar processos col·lectius de reflexió i adopció de millores en la gestió.
9.10	Avaluar sistemàticament les accions educatives, difondre les millors experiències i donar suport a la innovació.

objectiu 10	Reduir l'impacte de la ciutat sobre el planeta i promoure la cooperació internacional
10.8	Impulsar el comerç just per donar suport a les economies i al progrés social dels països menys desenvolupats, al bon ús dels recursos naturals i al seu desenvolupament sostenible.

Agenda 21+

Introducció. El planeta necessita un respir

Gairebé ens pot semblar que passen desaparcebudes, però les notícies que adverteixen de la greu situació del medi ambient són més que evidents. La població mundial ha passat en mig segle dels 2.500 milions de persones a 6.300 milions l'any 2004 i l'expansió de l'economia en aquest mateix període s'ha multiplicat per 7. La demanda d'aliments s'ha disparat i només en cereals s'ha multiplicat per tres fins assolir les 1.855 tones l'any 2000. L'erosió i la pèrdua de sòl així com l'avanç dels deserts; l'expoliació de recursos planetaris es fa especialment visible en la desforestació que ja ha assolit xifres de 15 milions d'hectàrees l'any. La taxa d'extinció d'espècies és 1.000 vegades per sobre de la taxa natural i el nombre d'espècies amenaçades no para d'incrementar-se any rere any. El consum energètic mundial s'ha disparat de forma alarmant i com a conseqüència que l'energia primària emprada sigui un 85% provinent dels combustibles fòssils s'ha traduït en un imparable alliberament de diòxid de carboni a l'atmosfera, que s'ha incrementat en un 30% en els darrers cinquanta anys. La darrera dècada del segle XX ha estat una de les més caluroses del darrer mil·lenni. Els estralls causats per tempestes i altres fenòmens meteorològics que són cada cop més virulents es tradueixen en pèrdues de vides humanes i una destrucció que les companyies asseguradores qualifiquen de molt perilloses. A l'Antàrtida la temperatura mitjana prop de la plataforma Larsen s'ha incrementat en 2,5 °C en els darrers 50 anys. Sabem que l'increment del nivell del mar per causa del desgel derivat de l'efecte hivernacle ja és de 0,32 cm/any, el doble del fins ara conegut. Per primera vegada en la història del planeta una civilització humana supera en un 20% la capacitat de regeneració del planeta i l'esgotament de recursos com ara minerals, terres de cultiu, aqüífers subterranis, etc. és ostensible. Mentre, 2.000 milions de persones no tenen accés a l'electricitat, 1.500 milions no tenen aigua potable i 900 milions pateixen de fam crònica i una xifra similar no tenen llenya per cuinar els aliments. El nombre de persones infectades pel virus del VIH a finals del 2002 era de 68 milions de persones. Hi ha 875 milions d'analfabets al món (un 60% del total són dones). Nosaltres ens trobem dins del 8% de la població mundial que contribueix al consum insostenible de l'aigua a causa d'una dieta molt rica en carn que cal alimentar amb grans camps de cultiu de farratges i gra. Un 37% de la producció de cereals s'empra per alimentar els animals. El consum de carn s'ha multiplicat 6 en els darrers cinquanta anys i ha passat d'uns 17 kg a 40 kg /persona/any. Som davant del que els experts anomenen una bombolla socioecològica que pot esclatar en qualsevol moment amb conseqüències imprevisibles.

Cada vegada hi ha més persones que estem convençudes que se'ns acaba el temps per redreçar les actuals tendències de malversament dels béns naturals del planeta. Que aquest canvi de tendència l'hem d'esperonar com si ens trobéssim en una situació de guerra. I que si no ens mobilitzem per desinflar la bombolla econòmica mundial potser no serem a temps a esmenar els desperfectes ambientals que aquesta està causant. Un canvi ràpid exigeix sacrifici i ben segur imaginació per adoptar nous estils de vida i no perdre el bagatge cultural que hem assolit al llarg de la història de la nostra civilització. Des de l'adopció del pla d'acció per a

un desenvolupament sostenible a la Cimera de la Terra l'any 1992 i conegut popularment per Agenda 21, amb prou feines s'ha aplicat a nivell governamental. Hem estat incapaços ni de posar-nos d'acord en assumir un repte tan insignificant com reduir un 5% entre el 2008 i el 2012 les emissions de carboni a l'atmosfera tal com s'expressà en el Protocol de Kioto. Disposem de la tecnologia per fer energia sense contaminar i de consumir els recursos amb una eficiència entre un factor 4 i un factor 10. Però, sobretot podem redefinir els cicles industrials de manera intel·ligent perquè els nostres productes no siguin residus perillosos sinó materials útils ja sigui per nodrir el sòl o per reciclar. Disposem d'una estructura de comunicació entre les persones com mai, en tota la història de la humanitat, especialment a través de la televisió, la ràdio i internet. Potser per això, més que mai no només hem d'adoptar comportaments de menys impacte sobre l'entorn sinó que a més hem d'incorporar valors ètics que redueixin directament la petjada de les nostres activitats i estimular emocions que ens impulsin a preservar la natura i la qualitat del nostre entorn.

Una nova forma de treballar

Sabem que es pot viure de forma més frugal sense perdre els valors humans més propis com la llibertat, la igualtat i la fraternitat. El consumisme actual no fa sinó incrementar la desigualtat, l'esclavisme i la guerra o el conflicte. Viure en un món en Pau només és possible deixant d'esquilmar el planeta. Algunes de les opcions que hem de valorar com a prioritàries són: estabilitzar la població en tots els països i per això cal incrementar el nivell d'educació primària i assistència sanitària bàsica. Les transaccions econòmiques han de reflectir la despesa ambiental i la pressió fiscal s'ha de redissenyar perquè castigi la malversació de recursos i energia i no pas els guanys pel treball. El treball s'ha de considerar com una activitat fonamental per fer front al canvi de paradigma socioeconòmic i les empreses han d'assumir la seva part de responsabilitat social com també els consumidors. Hem de passar d'una economia de productes a una economia de serveis. La prosperitat que tenim un 15% de la població mundial es fonamenta en el dèficit ecològic i la impossibilitat d'un mínim confort i seguretat per a la resta de la humanitat, ja que no paguem la destrucció ambiental que comporta cada activitat i l'adquisició incessant de productes. Hem de deixar de valorar la natura pels béns directes que n'obtenim, perquè sovint aquests són infinitament de menys valor que els que no podem comptabilitzar, com per exemple, la protecció contra l'erosió dels boscos. Tanmateix, totes aquestes possibles actuacions que hem d'adoptar de forma global tenen possibilitats de ser assumides en la nostra acció de cada dia i sobretot podem preparar-nos perquè els nostres valors es vagin impregnant d'una nova ètica socioecològica, gens senzilla per altra banda sense un esforçat entrenament. El Programa de Sostenibilitat del Moviment Laic i Progressista vol ser un aportació esglaonada, però imparabile per contribuir a un món saludable i positiu per a la vida humana i la de la resta dels éssers vius.

Què és l'Agenda 21?

L'Agenda 21 explica en més de 300 pàgines que el consum, la població i la tecnologia són les forces conductores primàries per al canvi ambiental. Mostra què s'ha de fer per reduir els esquemes de consum ineficients i malversadors d'alguns indrets del planeta. Ofereix polítiques i programes per aconseguir un equilibri sostenible entre població, consum i capacitat de càrrega de la Terra. Descriu algunes de les tècniques i tecnologies que necessiten ser desenvolupades per tal de satisfer les necessitats humanes, al mateix temps que es gestionen els recursos naturals sense perill per a les generacions futures. L'Agenda 21 dóna opcions per combatre la degradació del sòl, l'aigua i l'aire i per a la conservació dels boscos i de la diversitat d'espècies vives. Tracta de la pobresa i del consum excessiu, de la salut i de l'educació, de les ciutats i el món rural, del paper de les dones, els joves, els treballadors, els científics i els pagesos. L'Agenda 21 té quatre grans seccions: sobre les dimensions econòmiques i socials, sobre la conservació i gestió dels recursos, sobre com reforçar la tasca dels grans grups implicats i sobre els mitjans d'actuació. Aquest esquema té encara avui una gran validesa. Per això cal no tant inventar programes d'acció nous sinó adaptar voluntats per a ser més efectius en l'assoliment necessari del repte que es va plantejar amb l'Agenda 21 l'any 1992 i que més d'una dècada després el seu compliment és molt tímid.

En la seva primera secció l'Agenda 21 planteja els següents reptes:

- 1. Cooperació internacional per assolir la solidaritat entre totes les nacions del món en un marc d'economia igualitària**
- 2. Combatre la pobresa atès que és el símptoma que mostra la desigualtat a què ens mena la vida consumista**
- 3. Canviar els models de consum i cercar formes alternatives d'utilització dels recursos que minimitzin el desgast i la degradació de l'entorn**
- 4. Estabilitzar el creixement de la població mundial, no només per evitar la pressió ambiental, sinó perquè serà el senyal que les dones han guanyat amb igualtat, educació i oportunitats socials**
- 5. Protegir i promoure la salut humana perquè aquesta és sempre el resultat de la qualitat del menjar, l'aigua i l'entorn**
- 6. Viure en assentaments sostenibles, és a dir en espais urbans que no siguin agressius per al desenvolupament físic i social de les persones**
- 7. Prendre decisions a favor del desenvolupament sostenible en benefici de les generacions futures i, per tant, amb el consens i la major participació possible**

La secció segona aborda en cada un dels recursos planetaris prioritats i accions per millorar-ne el seu estat, des de l'atmosfera fins als boscos, passant pels mars i oceans i concretant els aspectes més foscos i complexos de la gestió dels residus des dels domèstics als radioactius.

La secció tercera estableix el que els governs haurien de promoure per enfortir la solidaritat dels diferents agents socials per tal que s'impliquin en la protecció del medi ambient. En aquest sentit es dedica un capítol específic als nens i als joves i estableix que els governs han de consultar-los i deixar-los participar en les decisions que afecten el medi ambient. Les estratègies de desenvolupament han de tractar sobre els drets dels joves als recursos naturals. És evident, que aquesta participació només és possible des d'una bona formació en matèria ambiental. També es fa palès que les autoritats locals hi tenen un paper important i les anima a promoure agendes 21 locals que treballin participativament amb la població per establir diferents propostes per assolir la sostenibilitat en els municipis. En definitiva, per aconseguir l'equilibri entre desenvolupament, riquesa i treball, amb la protecció de l'entorn, els recursos naturals i la disminució dels residus i la contaminació.

Finalment, es proposen diversos mitjans d'execució que es concreten entre altres en:

- 1. Finançar el desenvolupament sostenible obliga a què cada capítol d'actuació tingui un pressupost per executar les accions previstes**
- 2. Transferir tecnologia per tal que l'ús de tecnologies no perjudicials per a l'entorn es puguin estendre i no només es limitin als països més desenvolupats**
- 3. Fomentar el coneixement científic de l'entorn per tal de poder gestionar el medi de forma més racional, afrontar les amenaces amb seny i aportar solucions imaginatives basades en les dades científiques**
- 4. Educar, formar i conscienciar la població en els valors ètics socioecològics i estimular les capacitats per fer front al repte de la problemàtica ambiental que hem generat**
- 5. Crear capacitat per al desenvolupament sostenible, és a dir, ensinistrar les persones per adoptar actituds favorables al desenvolupament sostenible, és a dir, a viure amb menys**
- 6. Informar per a la presa de decisions, és a dir, propiciar informacions que permetin a les persones gestionar el seu entorn i els recursos de forma sostenible i valorar amb indicadors l'èxit de les accions empreses**

Els reptes i els mitjans d'execució proposats per l'Agenda 21 planetària haurien de ser els principals inspiradors de qualsevol Programa de Sostenibilitat. En aquest sentit, el Moviment Laic i Progressista els comparteix i, per tant, els valora per ser inclosos en el Programa de Sostenibilitat institucional.

Educar per la sostenibilitat

L'Informe Delors Educació (1996) proposa 4 pilars de l'educació: aprendre a conèixer; aprendre a ser; aprendre a viure junts, aprendre a viure amb els altres. Sobre el fet d'aprendre a ser, l'Informe afirma: «Ajudar a transformar una interdependència de fet en una solidaritat desitjada és una de les tasques essencials de l'educació. És per això que l'educació ha de donar a cada persona la capacitat de comprendre's a si mateixa i de comprendre els altres a través d'un millor coneixement del món». El Moviment Laic i Progressista és essencialment un moviment de transformació social l'eina bàsica del qual és l'educació en el temps lliure i en aportar als joves eines per al canvi. Per això, hem de donar resposta des de les nostres possibilitats i que serveixin de mirall per als altres. No hi ha millor pretensió de lideratge que la de ser un exemple de les pròpies conviccions. Predicar amb l'exemple ha de ser la nostra senyera.

Educar per la sostenibilitat es basa en fomentar una cultura que estimuli la resolució de problemes ambientals, però ben segur, que també cal que sigui una eina per ensinistrar-nos en la resolució dels conflictes socials i culturals, que presenten una major complexitat. Avui, també més que mai els problemes ambientals fan aflorar conflictes greus com la guerra i la pèrdua de llibertat individual. Promoure la sostenibilitat ha de ser també una excusa per fomentar el diàleg i compartir les il·lusions per superar un innegable període històric de crisi no només amb l'entorn sinó amb nosaltres mateixos com a espècie. La resposta als problemes globals exigeix una resposta als problemes locals i progressant en aquests ho fem també en els globals. Finalment, educar és assumir un compromís, de transmetre uns valors que prèviament hem practicat i hem interioritzat. La cruïlla d'idees que se'ns planteja entre educació i sostenibilitat a la pràctica les reforça; en definitiva, l'educació i la cultura són els únics béns que poden ser universalitzables al més alt nivell sense posar en perill el futur del planeta, ans el contrari, són l'única via per canviar la direcció de la història. Per això, el mètode del Programa de Sostenibilitat ha de servir per fomentar el propi aprenentatge des del lliurepensament, és a dir, des de la raó crítica i la pròpia adquisició d'opinió.

MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+ 10 principis per a un Programa de Sostenibilitat

El programa MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+ del Moviment Laic i Progressista és un conjunt de principis per impulsar un canvi de valors per a viure de forma més frugal i, per tant, menys agressiva per al medi ambient. Són deu principis pensats per fer camí en la solució als reptes ambientals que amenacen el planeta i per inspirar les activitats de les associacions. Les idees que s'hi expressen són les aportades i consensuades l'any 1992 en l'Agenda 21 planetària així com la dels diferents pensadors ecologistes que al llarg de la història han fet aportacions per una convivència més harmònica entre l'espècie humana i el seu medi. El programa de sostenibilitat del MLP ha defugit de ser un simple manual de receptes, tot i que es reconeix que cal

treballar perquè en el futur en contingui. Tanmateix, en aquest moment, per damunt de tot ha valorat la importància d'aprehendre'l més que no pas d'empassar-se'l. També s'insisteix en la debilitat moral del moment actual i per això vol ser una peça més que ajudi a enfortir un nou codi ètic socioecològic. Per altra banda, vol ser un exercici d'humilitat i bo i acceptant la fragilitat del nostre sistema de vida actual a l'hora d'aportar opcions per millorar el benestar col·lectiu sense destruir ni l'entorn, ni les criatures amb les quals compartim el món. Podria ser un programa radical en el sentit de recolzar-se en idees per a un món amb més ètica socioecològica com són l'alimentació de menjar cru (veganisme), la permacultura (agrocultura adaptada a l'entorn) o l'alternativa holística, per citar-ne alguns. Creiem que la veritable transformació és la que cal fer des de dins. Les idees força d'aquest programa de 10 eixos pretenen ser sobretot punts per una transformació gradual, convèncer i no imposar un dogma i valorar el treball de cada dia com a quelcom essencial.

L'AGENDA 21+ vol ser més una ideologia que no pas un receptari per seguir al peu de la lletra. Creiem que és molt important que es vegi com un recull de principis inspiradors que es puguin adaptar a la realitat de cada grup amb imaginació i innovació com es proposa en el primer principi. Tanmateix, a fi de facilitar la seva incorporació en els programes educatius de les entitats es suggereixen uns possibles indicadors per cada un dels objectius que es proposen que permetin a cada grup avaluar el progrés que facin. A continuació es detallen els grans eixos per reflexionar i els indicadors per cada un d'ells a favor d'una educació per assolir la sostenibilitat.

1. Ser alternatius amb imaginació i innovació

El progrés comporta millores que es tradueixen, sobretot, en la qualitat en l'estil de vida, tanmateix, quan la qualitat dels uns s'obté en detriment de la dels altres (de la pròpia espècie o d'altres) i es posa en entredit la viabilitat ecològica de les transformacions de l'entorn, el concepte no és progrés sinó expol·li. Arrabassar els béns comuns per a un benefici personal (o d'un col·lectiu limitat) és un crim, és a dir, una anomalia ètica. L'oposició a la injustícia, a la prepotència socioeconòmica, a l'explotació laboral o al masclisme i a la desigualtat de la dona ha estat un motor per a molts pensadors que han deixat un llegat important per poder continuar el progrés moral. També en el camp de la degradació ambiental i la conservació de l'entorn en aquest darrer segle ha sorgit un important moviment de pensadors ecologistes. En qualsevol cas, un moviment progressista com el MLP no pot deixar de ser lúcid i honest i, per tant, ha de ser responsable. És a dir, alternatiu, agents per desencadenar un replanteig estratègic que ens permeti avançar amb idees tan senzilles però transformadores com ara: de fer un ús racional dels recursos, de ser més sensats en la nostra relació amb l'entorn, de tancar els cicles productius de l'artificialitat que creem generant i consumint, de solidaritat i de justícia distributiva envers els nostres veïns propers i llunyans, d'estabilitzar la població mundial o de ser responsables amb el llegat que deixem a les futures generacions. Ser alternatiu vol dir ser més ètics, però com a éssers racionals ens pertoca investigar, imaginar i innovar tecnològicament perquè el nostre pas pel planeta al llarg de la vida terrenal sigui mínim, és a dir, que no amenaci la satisfacció ni el progrés a la nos-

tra descendència. Ser alternatiu és tot el contrari de ser reactiu. Reactives són les defenses aferrissades de caire local o regional per evitar un determinat impacte ambiental que ens afecti. L'ecologisme actual és essencialment reactiu i s'inscriu en la lògica que només interessa allò que afecti negativament al "pati de casa meua" (síndrome NIMBY, acrònim del síndrome "not in my back yard"). Ser alternatiu exigeix ser reflexiu i afrontar els problemes apostant per les solucions comunes i no pas per evitar només un agravi ambiental local o regional. Ser alternatiu vol dir reconèixer que no hi ha problema que es pugui resoldre si no ens creiem que som part de la solució. Per això, l'obvietat és la principal enemiga de ser alternatiu i només la imaginació i la innovació poden superar la mesquinesa que caracteritza el present. La imaginació és l'eina per dissenyar noves realitats sense copiar paradigmes ni visualitzar fantasies de futur. Imaginar és projectar un camí en una nova direcció. Una fantasia és imaginar sense canviar res però afegint milions de floritures. L'energia solar és una tecnologia alternativa i imaginativa quan es projecta per a un món energèticament descentralitzat. Tanmateix, es converteix en una especulació fantàsica quan s'aixequen megacentrals monumentals que permetin perpetuar el model energètic centralitzat que ens ha portat al col·lapse actual. Ser alternatiu no vol dir apuntar-se a totes les noves tecnologies sinó valorar si una tecnologia ens serveix per progressar (és a dir, per ser més eficients i malversar menys recursos) o simplement per perpetuar l'actualitat de forma diferent però sense minimitzar l'impacte ambiental. Entre decidir per una bombeta de baix consum barata fabricada per durar 6.000 hores i una de cara per durar 15.000 hores il·lustra perfectament que l'alternativa són les 15.000 hores i avançar els diners que costa.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Fomentar, experimentar i ser usuaris de les energies alternatives (especialment la solar)
- Organitzar tallers per aprendre a reparar les nostres pertinences ja que així es promou l'estalvi i l'eficiència energètica
- Inventariar i difondre ginys i tecnologies ecològiques al nostre abast
- Tenir cura de les nostres pertinences i dels espais col·lectius (fem un manteniment del local, del carrer, de l'habitació personal, del lloc de treball...)
- Fer campanyes per promocionar l'ús de tecnologies eficients i estalviadores
- Compostar la matèria orgànica de casa
- Fomentar l'activitat i sensibilitat artística reciclant objectes inservibles

2. Actuar donant exemple

El pensament o és crític o no és pensament, de la mateixa manera que l'acció o bé supera la crítica per construir quelcom positiu o no és una acció. Cal actuar localment i pensar globalment, de la mateixa manera que cal ser optimistes amb l'acció que fem tot i que tinguem un cert pensament pessimista. Actuar s'ha de fer des de l'àmbit local, però és important dissenyar accions que puguin tenir efectes globals. Per això, els petits canvis són poderosos, especialment si les accions que els conformen ho són perquè s'inscriuen en una visió global de la problemàtica. Tanmateix, també hem de ser conscients que a vegades la millor acció és un pen-

sament encertat en el moment oportú. La tensió entre pensament i acció no la podem bandejar ni convertir-la en simplisme. Hi ha accions que són estimulades com a reacció davant d'una realitat. De la mateixa manera hi ha pensaments que els susciten sentiments producte de la pròpia condició humana i que són fatals. L'equilibri no és fàcil i requereix un entrenament constant. L'educació ha obviat aquesta tensió deixant-nos desamparats en un mar d'informació i un oceà de passions. Per això cal enfortir la idea que cada un de nosaltres som el missatge, una llum en un medi aparentment fosc. Per bé o per mal, la nostra vida reflecteix en tot allò que fem no només les conviccions i les passions sinó també les contradiccions. Per això, val més actuar menys i reduir les contradiccions al mínim; en termes més senzills ho expressaríem en la dita "de menjar poc i pair bé". La moral basada en el fet religiós o millor dit en la revelació religiosa, ens converteix per naixement en sers transcendents, a imatge d'un creador i legitimats per explotar el "paradís" sense límits ("creixeu i multipliqueu-vos", o també podríem argumentar "la pecaminositat de l'ús del condó"). Cal impulsar una moral laica i contribuir a enfortir una nova moral basada en una relació harmònica amb l'entorn, de respecte a totes les criatures que comparteixen l'espai amb nosaltres i de restitució d'allò que per progressar hem de manllevar. L'espiritualitat de molts pobles indígenes de caire animista és més inspiradora per a un món en crisi ecològica que no pas les grans religions dogmàtiques com el judaïsme, el cristianisme, l'islamisme i les seves variants.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Fomentar hàbits sostenibles (la salut és riquesa, redueix els residus, optimitza l'energia, estalvia aigua, redueix el CO2 de la mobilitat, etc.)
- Estalviar aigua amb economitadors i en el seu ús
- Emprar productes de la menor toxicitat possible i reciclables
- Recollir selectivament les fraccions de la brossa i ser client de la deixalleria
- Emprar bombetes de baix consum i tancar els llums
- Estalviar paper usant-lo per les dues cares i facilitar la seva recollida selectiva. Usar el paper adequat per evitar el desgast de les màquines d'impressió i fer les impressions imprescindibles.

3. Subvertir la realitat educant per pensar ecològicament

L'educació ambiental no és ensenyar conceptes sobre els sistemes naturals o sobre el funcionament ecològic planetari. L'educació ambiental és un procés per assolir una nova ètica ambiental. Per tant, ha de configurar-se com un sistema de pedagogia per impulsar actituds sensates i positives per facilitar la gestió del medi ambient i promoure la resolució dels conflictes ambientals. Hem de diferenciar l'educació ambiental de la simple informació ambiental que sol aparèixer en els mitjans de comunicació. Tot i així, aquesta tipologia informativa no es pot descartar perquè genera opinió social. Per això és important disposar d'una estratègia de comunicació ambiental que integri tres àmbits: el cognitiu (conceptes bàsics i funcionament de l'entorn), l'instrumental (els reptes que se'ns presenten i com es poden resoldre) i el sensitiu (estimulació dels valors que propicien els comportaments més ecològics). Tanmateix, no hi pot haver estratègia si no disposem de l'ha-

bilitat per a la comunicació ambiental. Hem de ser conscients que una de les vies per generar consciència és transferir informació jerarquizada i adaptada a la realitat per estimular a la reflexió i a prendre decisions. L'altra és atiar les passions o fascinar als sentiments. No es podrà produir cap canvi socioecològic si no estem persuadits que introduir-los no es fa sense la por o la incertesa col·lectiva i que a més no seran gratuïtes. Disposar de plaques solars barates no és la idea sinó el deteriorament ambiental que es produeix perquè puguem tenir cotxes cada cop més grans i que consumeixen més carburant. Subvertir la realitat no és aportar solucions miraculoses sinó fer paleses les contradiccions que estan amenaçant la nostra supervivència. En definitiva, educar per escollir; per escollir entre la qualitat o la quantitat, entre pagar poc i comprar molt o pagar poc durant molt de temps i comprar menys. Hem de canviar per viure. Les entitats del MLP seran útils en la mesura que sàpiguen estimular el gust per l'educació, la cultura (passant del paradigma del consum cultural al de producció i creació de cultura) o la salut com a idees força del què han de ser les nostres pràctiques vitals. L'art, la natura, l'esport, han de ser territoris comuns per als casals, els espais i els agrupaments. Si no canviem i no propiciem aquest canvi socioecològic ens convertirem en una societat èticament insolvent en un planeta esgotat i tòxic. La felicitat ambiental exigeix que aprenguem a tenir vergonya de la degradació ecològica que ens envolta. El munt de deixalles que s'amunteguen en contenidors als carrers s'acumulen perquè ens hem acostumat a la immundícia i no reconeixem que aquesta actitud és una baixesa moral. No tenim problemes ambientals sinó que el nostre problema és no adonar-se de la malaltia ètica que ens fa cecs davant l'evidència de la inexorable destrucció ambiental que estem propiciant amb el nostre estil de vida. Per això, per subvertir la realitat és important que no oblidem els principis de l'economia que són els que al capdavall marquen les regles bàsiques que estan esgotant la nostra civilització. L'economia o millor dit el pensament econòmic no és una assignatura universitària sinó la clau del paradigma vital de la nostra societat. L'educació ambiental no pot ser aliena als principis econòmics com la medicina no ho pot ser de la bioquímica cel·lular. Educar per actuar no pot obviar els mecanismes de resposta psicològica i que responen a un procés que té sis etapes: la intriga que dóna lloc a l'interès, que obre els ulls per desitjar informació que ens permetrà alimentar la nostra sensibilitat la qual derivarà en conscienciació que al seu torn és imprescindible per actuar amb convicció.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Fer valorar el temps per damunt dels recursos materials com una variable clau per a la conservació ecològica
- Comptabilitzar els cicles dels productes que passen per les nostres mans
- Organitzar tallers-debat sobre problemàtiques ambientals
- Fer una lectura crítica al mes sobre la informació ambiental que apareix en els mitjans de comunicació
- Fer un cine-fòrum al trimestre amb alguna pel·lícula amb aspectes ambientals
- Fer visites a instal·lacions ambientals (deixalleries, depuradores, centres de recursos, etc.)

4. Desinflar el consum i consumir responsablement

El consum verd o de productes anomenats també ecològics primer i després el comerç just són les alternatives perquè el món faci un primer pas per al canvi, però potser ens cal anar més enllà dels actuals principis econòmics. Tanmateix, no es pot negar la necessitat que hi hagi productes ecològics que si bé suposen un esforç empresarial més gran, per contra el seu ús o la seva producció en redueix l'impacte ambiental respecte a un de convencional. Entre menjar una verdura biològica que no ha usat plaguicides ni fertilitzants químics i una verdura d'agricultura intensiva, és evident que no hi ha color (ni per a la nostra salut física ni per a la del planeta en general). Com tampoc no hi ha color entre la xocolata, el cacau del qual el cobra a preu just l'agricultor, i no pas un intermediari o la transnacional que hi especula, per posar un exemple. El consum de productes ecològics i de comerç just ens habitua a pensar una mica més en allò que consumim valorant la qualitat per damunt d'altres aspectes de pura façana. Aquesta mena de productes no posen en perill la salut del consumidor ni dels altres, durant la fabricació, vida i reciclatge del producte el dany ambiental es minimitza i es consumeix el mínim possible d'energia, alhora que se n'ha miminitzat o eliminat el seu efecte negatiu per als països del Tercer Món. Tanmateix, el consumisme verd o el comerç just només recorre una part de l'equació que determina el nivell d'impacte que causem els humans amb la nostra tecnologia. La mida finita del nostre planeta és la clau de la necessitat de consumir menys. També ho és l'entropia que ens informa que no es pot encendre el foc amb les cendres de la nit, és a dir, que allò que s'ha gastat, reciclar-lo o reutilitzar-lo també requereix una aportació d'energia i material (encara que menys). El tercer element a considerar és que no s'hauria de dissenyar cap procés productiu ni bé material que no inclogués la ciclabilitat dels materials (que no es converteixin en rebuig) així com la seva innoqüitat ambiental i per a la salut de les persones i l'entorn. Economia i ecologia no són interdependents, simplement l'ecologia determina l'economia i fins que no adaptem l'economia als principis ecològics no hi ha res a fer. El consum verd i el comerç just són les eines per a la transició vers l'austeritat i alhora valors essencials en una societat alternativa, perquè el progrés humà no es pot fer ni empudegant l'entorn ni sotmetent a la misèria a tres quartes parts de la humanitat. Però, sigui com sigui és fonamental entrenar-se per reduir el consum o dit d'una altra manera de consumir de forma més responsable.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Emprar productes a granel, naturals, no tòxics per al medi ambient i de comerç just quan sigui possible o fins i tot de cooperatives ecològiques
- Reduir la despesa de bosses de plàstic reaprofitant-les i implantant les bosses de roba, els cistells, els carretons, etc.
- Evitar els productes innecessaris (sobreembalatge, productes d'usar i llençar, refrescs, estimulants, etc.)
- Adquirir materials i béns durables, desmuntables, que siguin eficients energèticament, que incorporin energies renovables o la possibilitat d'usar-les o que siguin recarregables

- Organitzar taller de reparació d'aparells i altres utensilis (bicicletes, pilotes, roba, etc.)
- Organitzar festes amb materials reutilitzables, del comerç de proximitat, del comerç just i que permetin reciclar-ne el rebuig
- Disposar de bicicletes comunitàries per a compartir-les entre els membres del col·lectiu
- Fer campanya i contractar electricitat verda

5. Progressar en la frugalitat

Una societat alternativa ha d'implicar un estil de vida en el qual es produeixin un mínim d'objectes innecessaris. És evident que no és fàcil fixar els límits perquè a banda de la funcionalitat d'un objecte hi ha aspectes emocionals. L'exemple més patètic és l'anell d'or amb metalls preciosos per segellar el matrimoni o la vida en parella. Per extreure l'or de les aliances, el mineral que cal processar equival a fer un forat a la terra de 3 m de llarg i de 1,8 d'amplada i fondària. A l'altre costat hi hauria el telèfon mòbil que permet que països on mai podrà haver-hi una infraestructura telefònica per cable les persones es puguin comunicar. Malauradament, per a la fabricació dels mòbils es precisa d'un metall noble estratègic i que només es troba en uns pocs països, el tàntal que actualment és tan cobejat que és la causa de tràgics conflictes bèl·lics. També sembla que hàgim assumit que unes vacances no són plenes sinó podem viatjar a menys de 4.000 km. L'alternativa és impulsar tanta autosuficiència com sigui possible. A casa, al barri, en un estil de vida menys consumista podríem generar molts béns i serveis que es podrien intercanviar i que estalviarien molts recursos i energia com la que obliga l'actual sistema global, de deslocalització, transport quilomètric de mercaderies i productes barats massius, etc. Cal recuperar el combat per la salut, per la pràctica de l'excursionisme, l'esport, l'acostament a la natura, com a activitats amb un potencial educatiu altíssim. Una ciutat, vila, poble o barri alternatiu s'organitza de forma descentralitzada per a la recollida i gestió dels residus, per gestionar els serveis comuns o per produir l'energia amb fonts renovables. La frugalitat o l'austeritat és l'eina per alliberar-se de l'esclavatge del consumisme actual, impulsa el triomf de l'úsdefruit per damunt de la propietat. La durabilitat per sobre de l'efímer, del servei o la funció per damunt de l'objecte o la matèria reconforten la llibertat de la simplicitat en la manera de viure. El consumisme crea la pobresa de la majoria i el luxe minoritari. La frugalitat estimula la qualitat de vida de la majoria i és un motor per a la solidaritat social. Gestionar la frugalitat vol dir posar límits al consum per guanyar en llibertats. La simplicitat que comporta la frugalitat no és una condició innata de l'ésser humà que tendeix a acaparar el que té al seu voltant. Però, la vida de molts pobles indígenes demostra que un sistema social basat en compartir i ser solidari fa créixer precisament aquests valors des de la infantesa. Desfer-se de la pesada motxilla ecològica que portem al damunt hauria de ser un objectiu voluntari abans que una tragèdia ambiental ens hi obligui forçosament. Per altra banda, la frugalitat ens obliga a ser més responsables de les coses que usem, de conèixer-les a fons, de reparar-les. Ens hem d'acostumar a usar amb eficàcia els materials que emprem en la nostra vida i per això és important, per exemple, viu-

re en cases ben aïllades o adquirir productes que no portin sobreembalatge. En definitiva, la riquesa no està en llençar tot el que es troba sinó en saber gaudir del que es necessita.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Calcular la petjada ecològica col·lectiva i personal
- No adquirir béns superflus i que siguin contaminants
- Evitar desplaçaments innecessaris amb transport privat
- Organitzar anualment una recollida d'objectes obsolets per cedir-los o bé reciclar-los (joguines, roba, menjar, electrodomèstics)
- Minimitzar l'ús de la climatització artificial i habitar-nos a ser més soferts
- Promoure la cuina solar per a determinades activitats com a eina d'estalvi energètic i que fomenta hàbits ecològics
- Avaluar la qualitat alimentària i els recursos que hi destinem en detriment de productes per a l'oci, la cosmètica, etc.

6. Desterrar el consumisme i fomentar l'ètica

L'existència d'una ètica ambiental ens podria semblar tot un invent sense experiència històrica. Certament, si hi ha un abans i un després en la percepció humana de l'entorn té molt a veure amb l'obra *La primavera silenciosa* de Rachel Carson publicada el 1963. La denúncia de l'abús de plaguicides i el seu impacte sobre la natura i les persones fou el tret de sortida. El 1972 les Nacions Unides reconeixien la necessitat d'abordar el repte ambiental. Tanmateix, feia més d'un segle que s'havien creat els primers parcs nacionals del món, per protegir la natura verge, i que la pèrdua de boscos i biodiversitat generaria des de finals segle XIX un important moviment filosòfic en el qual la idea d'una ètica menys antropocèntrica deixaria un llegat important. Des de John Muir, passant per Henry David Thoreau, fins als moviments anarquistes i naturistes o neomalthusians amb personatges com ara John Ruskin o Patrick Geddes, faran créixer durant el segle XX un corpus ètic basat en una ètica de la Terra (tot i que no s'explicita en aquests termes, per causa dels propis condicionants socials de l'època). Aldo Leopold el 1949 resumeix amb molt encert allò que "una cosa és correcta quan tendeix a preservar la integritat, l'estabilitat i la bellesa de la comunitat biòtica i és equivocada quan opera d'una altra forma", no pas com una exclusivitat sinó fent de l'individu i la societat membres de la comunitat biòtica i no pas conqueridors. En la darrera meitat del segle XX sorgiran altres tendències com l'ecologia profunda de Naess, l'ecologia apropiada de Schumacher o l'ecologia social de Bookchin.

El món en el que vivim s'ha convertit en materialment ric i èticament pobre. Som èticament pobres perquè el nostre estil de vida no es pot traspassar a la resta de la humanitat i perquè només és possible si existeix una immensa majoria pobre. És hora que reconeguem que no patim una crisi socioecològica o energètica o climàtica. Senzillament estem en fallida ambiental. No es pot viure en un món en què l'entorn està deteriorat i la desigualtat social és la norma. La rapinya que fem els pobles industrials com el nostre és una amoralitat i una mostra de

insensatesa. I la sensatesa només es pot adquirir amb un nou sentit ètic que cal educar i fomentar.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Fomentar el conreu de plantes ornamentals o comestibles a casa i als espais col·lectius
- Portar una comptabilitat d'allò que ens hagi causat una gran "satisfacció vital" o "alegria" (a la setmana o al mes) i avaluem d'on provenen (materials, d'altres persones, familiars, amics, etc.)
- Reduir el consum de carn i d'altres productes d'alt impacte ecològic (gambes, peix menut, carn de vedella, etc.)

7. Estimar la natura de l'entorn

Un dels requisits per a una comprensió ecològica de l'entorn és entendre els principis de la biosfera. Una comprensió de l'ecologia no és tan sols fruit del seu estudi a l'escola o la universitat sinó que té molt a veure amb l'experiència que tenim amb la natura al llarg de la vida i molt especialment amb la intensitat que hi tenim de menuts. D'aquí la importància de conviure amb la natura ni que sigui esporàdicament i de percebre-la constantment. Des del món urbà com a oposició al món natural ens pot semblar que la natura només la trobarem a fora. Tanmateix, si bé la ciutat o l'hàbitat urbà (l'artificialització de l'entorn natural) és antagònic per definició a la natura, la convivència entre ambdós (en termes d'equilibri) és i hauria de ser possible. La realitat ens demostra que la ciutat no és altra cosa que una illa artificial en un mar natural que se n'aprofita sempre que pot. La pèrdua d'aquesta visió natural que comporta l'urbanització és també la causa de l'aparició de la jardineria com a recreació de la natura. Sigui com sigui, els humans sempre pertanyem a allò que coneixem i prou. El viatger que ha conviscut llargament amb un poble indígena té més possibilitats que respecti la seva cultura que no pas un simple turista passavolant. Les persones han de conèixer més la natura perquè aquesta no sigui un simple passatemps, sinó que la sentin com quelcom íntim, encara que físicament no els sigui propera. Anar de campaments a la natura és una de les millors opcions per impactar o educar per estimar la natura. Tanmateix, la natura sorgeix també a cada racó de la ciutat, això quan no la recreem també en el seu si. Conèixer els arbres dels carrers, els ocells silvestres o els boscos periurbans són activitats úniques per estimular el sentiment de pertinença humana al seu entorn i no pas el d'un simple "turista". Al llarg del dia, des de fenòmens meteorològics, fins a ocells volant o plantes florides conviden a l'observació i a sentir-se part indissociable de la Mare Terra. No es tracta de crear sentiments romàntics, però sí de motivar experiències sensibles que ens facin sentir més humils i menys superbs. La vida és relació i la natura una expressió de l'equilibri entre donar i rebre sense excessos. La moral que s'assoleix des d'una visió dels fets de l'ecologia és una ètica universal on queda palès que no hi ha privilegis per a ningú. Al capdavant la màxima "no facis allò que no t'agradaria que et fessin" es fa molt evident quan ho apliquem a la nostra relació amb el planeta. Se'ns permetrà viure en aquest planeta mentre li respectem la vida (inclosa la dels nostres semblants humans).

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Organitzar campaments a la natura “ecològics”
- Fer-se responsable de plantes, animals...
- Conèixer les plantes i animals quotidians del nostre entorn
- Educar en l’observació de la natura
- Estimular els sentits en la percepció de l’entorn
- Organitzar una plantada d’arbres anual amb esqueixos o plançons propis
- Estudiar l’impacte de mobilitat d’una excursió en tren i l’equivalent en cotxe

8. Invertir en treball i divertir-se construint

No hi ha dubte que el treball podria dignificar la condició humana en el món actual, malgrat que tal com l’hem concebut pugui semblar gairebé un esclavatge. Durant segles el treball humà ha estat una font de riquesa excepcional (recordem, malauradament la importància dels esclaus de guerra més que no pas altres trossos). Avui, sembla que els treballadors són el principal escull d’una empresa, per la despesa que comporta. Per als treballadors, l’esforç o sacrifici que comporta l’activitat laboral només la compensa el salari atès que són aliens als guanys de l’empresa o del que se’n deriva del treball fet. Arreglar amb asfalt el forat d’una carretera sota un sol de justícia es fa perquè es paga, però no perquè aquest sacrifici es valori com el benefici que aporta aquest treball en evitar un accident mortal. El treball modern especialitzat i eficaç (mercès a l’automatització i a les màquines) s’ha dissenyat perquè es produeixi en quantitat i a la major velocitat possible. Per alguns sistemes filosòfics orientals el treball té tres funcions com a mínim: donar a l’ésser humà l’oportunitat perquè desenvolupi i empri les seves facultats; ajudar a superar el seu egocentrisme en la mesura que el treball és una tasca en comú amb altres humans i produir els béns i serveis per a una existència digna. Curiosament, la major part dels llocs de treball sembla que s’hagin organitzat per avorrir, idiotitzar i estressar el treballador. Hem incorporat la dona al món laboral, però no facilitem que la parella pugui desenvolupar el seu paper d’educadora en els primers anys dels infants. Tal com expressava Schumacher en el seu llibre *Small is beautiful* aquesta situació de la condició laboral de la dona és tan antieconòmica com contractar un obrer qualificat per fer de soldat. La clau està en aconseguir el màxim benestar amb el mínim consum. Per això, la simplicitat i la no violència són una parella inseparable. El sùmmum de l’estupidesa és fabricar materials que duren poc, que costa molts recursos i energia fabricar-los i que a més de lletjos són de mala qualitat. La major part dels béns de consum actuals responen a aquesta “anomia econòmica”. Mentre consumim i ens esforcem per omplir-nos d’objectes inútils ens anem desgastant i no tenim temps (si no estem a l’atur) per crear. El procés creatiu és imprescindible per a la condició humana i cal tenir temps per fomentar-lo. L’excés de treball no facilita donar el bo i millor de les habilitats d’un mateix, de la mateixa manera que l’atur fomenta la frustració no ja només per la impossibilitat de consumir sinó per bloquejar el reconeixement social de l’habilitat humana de crear. L’economia ecològica només serà viable el dia que reconsiderem el treball com un valor social i no com fins ara una eina per mantenir la societat de consum. Tanmateix, més enllà del treball assalariat hi ha altres formes de treball igualment dignes que podem explo-

rar: el treball comunitari, el treball voluntari, el treball per intercanvi, etc. En definitiva, el treball s'hauria de redefinir com la capacitat esforçada, però assenyada per canviar el món i el principal tresor humà per fer progressar la condició humana.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Elaborar materials i campanyes que promoguin comportaments respectuosos amb l'entorn
- Dissenyar i organitzar treballs de "tipus domèstic" però que fan més agradable la vida del grup (netejar el local, reparar desperfectes, ordenar el material, etc.)
- Implicar-se en treball comunitari que beneficiï el barri, la vila, etc.
- Intervenir en un projecte de restauració del paisatge (àrees cremades, ajardinament, neteja de rius, millora d'un refugi, etc.)
- Elaborar i mantenir el mapa verd dels serveis ecològics del barri, la vila, etc.

9. Cooperar en lloc de competir

L'ecologia és la clau per subvertir l'actual sistema de societat jeràrquic pensat per a què la dominació organitzi la humanitat al voltant d'un sistema d'èlits i prevalgui el projecte d'esclavització de la natura (societat humana inclosa). Cal propiciar un canvi social antijerarquista i de no dominació social ni ecològica. La major part de les màquines o útils per millorar la condició humana han estat dissenyats no pas per alliberar-nos sinó tot el contrari per fer-nos esclaus dels controls burocràtics i de les instrumentalitzacions que animen els grans grups explotadors. En tenim un bon exemple del que significa (en aprenentatge, insatisfacció, inseguretat, etc.) en la informàtica promoguda per Microsoft i els fabricants de clònics d'arreu del món. Per contra, els sistemes oberts com ara Linux són el producte de la suma de l'enginy col·lectiu per superar els reptes propis de qualsevol fet humà. De fet, a la natura les estratègies de cooperació són les que determinen la veritable evolució de la vida. La competència no és més que una anomalia inevitable quan hi manquen altres atributs com ara el grau d'intel·ligència. La natura és una font inesgotable d'experiències cooperatives. De la mateixa manera la convivència entre l'home i la dona esdevé fascinant i útil quan la cooperació és el valor dominant de la relació. L'ecofeminisme parteix del reconeixement dels punts comuns entre la dona i l'home i de la potencialitat en comú per progressar com a humans (la diferenciació en la condició sexual no és exclusiva per al rol cooperatiu en l'educació dels fills, ni per la convivència en parella). Cooperar vol dir compartir, però també ser generós. La generositat és la qualitat que estimula la cooperació, és a dir, n'és el motor. No hi pot haver cooperació (en la societat humana) sense una elevada dosi de generositat. En el joc mateix, es demostra que és millor cooperar per guanyar-hi tots que no pas sotmetre's al trist ritme de guanyar o perdre segons l'habilitat del moment o l'experiència del contrincant.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Fomentar els jocs cooperatius en les activitats i com un recurs metodològic per difondre i analitzar i valorar críticament els jocs que es fan en els centres

- Col·laborar amb altres entitats per promoure hàbits ecològics
- Participar en projectes d'altres col·lectius envers la protecció i millora ambiental
- Treballar la diferència com un element clau per enriquir el col·lectiu (estimular el coneixement dels propis defectes i de les virtuts personals i col·lectives)
- Practicar per ser més generosos (fomentar l'obsequi compartit o d'ús temporal i intermitent de determinats béns)

10. Conviure en Pau superant els conflictes

El món en el qual vivim fa dècades que està en guerra. No només per les guerres temporals i localitzades amb bombes (que esquitxen amb sang diferents indrets del planeta). La guerra que vivim és una gangrena per causa de l'ús irracional de la tecnologia i la destrucció inexorable derivada del creixement demogràfic indeturable. Però, allò que dessagna el nostre planeta i alhora corrou l'esperit humà és la violència per si mateixa. La violència de gènere, la violència religiosa, la violència tecnològica, la violència intergeneracional. Exercir el poder, la dominació, vexant la carn o l'esperit, en definitiva dues de les característiques humanes tanmateix, però superables quan es cultiva l'ètica. Quan maltractem el cos humà o anorrem l'intel·lecte estem destruint l'únic que ens distingeix com a persones humanes. Destruïm allò que ens molesta, allò que no pensa com nosaltres, allò que és diferent. El conflicte sorgeix de la impossibilitat del domini biològic, de la incapacitat de comprendre la diversitat més enllà de la dicotomia (natura-cultura, home-dona, guerra-pau, etc.). Superar els conflictes exigeix el diàleg, és a dir, escoltar i raonar. Però la tendència és parlar i imposar les nostres sensacions, que sovint no tenen res a veure amb la racionalitat. El diàleg és fill de la paciència com la comprensió és filla de la raó. Conviure en pau és un exercici d'humilitat, però també de respecte per la diferència. La pau no és tanmateix aïllar la violència sinó sembrar amor perquè aquesta no s'estengui. El conflicte i la rauxa és inherent a la condició humana, com ho és alhora el seny. Tanmateix, disposem d'un arsenal metodològic per assetjar el conflicte que alimenta el malestar i estimula la intolerància. Per això, hem d'aprendre a conviure amb la natura més propera, la humana, abans no pretenguem aprendre a conviure amb la Mare Terra. Acceptar les contradiccions i fer camí per viure en un nou ordre basat en valors socioecològics no creix sense adobar-ho o regar-ho dia a dia. Educar per la pau és la millor garantia per un món més sostenible.

Indicadors per assolir aquest objectiu

- Organitzar sessions de dramatització per simular conflictes i proposar-hi solucions
- Aprendre a decidir i organitzar-se sense necessitat de jerarquies
- Denunciar la publicitat sexista, violenta i explotadora
- Fomentar el reconeixement de la pròpia agressivitat i estimular el diàleg per superar-la
- Promoure l'intercanvi amb persones d'altres comunitats culturals
- Practicar per aprendre a esperar el torn, escoltar i a perdre

Organització i implantació del programa MÉS ENLLÀ: AGENDA 21+

L'AGENDA 21+ s'ha de considerar com la voluntat d'un compromís del col·lectiu. Som davant d'una eina educativa i per tant requereix d'un procés i no s'ha de valorar com un títol honorífic. Contribuir a canviar el món actual basat en l'economia fòssil que malmet el planeta, que se suporta sobre el consumisme paroxíctic i que és ple de violència per la mala distribució de la riquesa, és una obligació moral. Però, cal no ser ingenus i pensar que la complexitat tecnològica i social de la nostra societat només es pot superar pel compromís personal; persona a persona hem de propiciar el canvi, perquè el món d'avui només pot millorar-se amb una suma global de petits canvis.

Precisament, l'AGENDA 21+ s'ha de valorar com un programa de formació i acció. Una font per inspirar l'activitat que caracteritza la voluntat social del Moviment Laic i Progressista.

L'associacionisme educatiu fa un paper estratègic a l'hora d'educar per fomentar el respecte al medi ambient ja que disposa d'un espai amb uns trets concrets que fan de l'educació en el temps de lleure un marc únic i immillorable. Els participants hi van de forma voluntària i hi assisteixen amb una disposició participativa, activa i compromesa. Els dirigents tenen l'obligació que aquest impuls de col·laborar en l'educació sigui el més eficaç possible ja que hi esmercen temps voluntari.

Si hi ha el ferm compromís i la voluntat de jugar un paper important en fer possible el canvi cap a un món millor, seria convenient que amb les programacions anuals cada entitat es marqués els seus propis objectius, seguint els indicadors com a orientació, i al final fer-ne l'avaluació en funció de la seva consecució.

Etales

Per facilitar qualsevol procés cal establir una mínima metodologia. L'Agenda 21+ s'ha de valorar com una eina col·lectiva però de lliure utilització. Per això, les etapes que es proposen s'inicien amb la declaració voluntària de participar-hi i s'acaben amb la programació dels 10 objectius en el programa del col·lectiu.

a) Edició del document bàsic de treball

b) Signatura del Compromís per la Terra i exposició en el local de l'entitat (declaració del grup per implicar-se en l'AGENDA 21+)

c) Organització de sessions de formació participativa. Aprenentatges bàsics

El punt de partida per a l'AGENDA 21+ és la motivació per avançar vers un món més just, ecològic i fraternal, però hem de defugir de la participació que sovint es fomenta de les instàncies públiques que té més de maquillatge o d'efectes dissuasoris per esmorteir el debat. Per participar i promoure avenços es precisa incentivar l'adquisició de coneixements i unes habilitats mínimes. En l'àmbit ambiental

(especialment des de les instàncies públiques) s'ha prioritzat l'adopció de tòpics i el foment de la reactivitat enfront dels problemes, sense debatre sobre la identificació de les causes i molt menys fer aflorar els interessos que els provoquen. Un exemple lamentable són les mesures adoptades per l'anomenada "pacificació del trànsit" per evitar parlar de la "humanització de la mobilitat".

Per evitar caure en aquest parany es valora organitzar diferents sessions formatives: aquestes sessions pretenen reunir experts sobre el tema, i al llarg d'un programa de mòduls de 10 hores mínimes i ampliables segons la temàtica. L'objectiu és ajudar a crear un nivell mínim de coneixements a partir del diàleg amb els experts per tal de fer aflorar els tòpics que tenim sobre els temes ambientals i facilitar l'adquisició de noves visions com les inspirades per especialistes i pensadors ecològics com E. F. Schumacher, Warnackel&Rees, Herman Scheer, etc.

1. Ecologia, ecologisme, receptaris ecològics
2. Simplicitat Radical: com calcular la petjada ecològica
3. Eficiència energètica, qualitat de vida i ecologia de cada dia
4. Recursos pràctics: cuina solar, jocs cooperatius, natura urbana, consum ecològic, horticultura de carrer, compostatge viu, kits d'energies renovables

d) Campanyes d'animació per als participants al llarg del període

L'objectiu d'aquestes és aprofitar l'incentiu d'alguna tecnologia ecològica per practicar-les i adonar-se de la seva utilitat per a la millora ambiental o de la qualitat de vida mentre estalviem energia o recursos. Aquestes campanyes aporten de forma subvencionada la tecnologia, es facilita una programació per a fer-ne el seguiment i s'acaben en un acte col·lectiu de caire reivindicatiu en algun espai públic. Adoptar el programa de l'AGENDA 21+ ha de ser el resultat d'un procés no només de diàleg i formació dels participants sinó també de tastar la pràctica de canviar hàbits.

- Planta un hort urbà i fem una amanida (primavera)
Vol ser útil per desterrar el consumisme i fomentar l'activisme
- Preparem esqueixos i plantem arbres (tardor)
Vol ser útil per estimar la natura i cooperar
- Activisme eficient contra les bombetes incandescent (hivern)
Vol ser útil per actuar donant exemple i ser alternatiu amb imaginació
- Dutxa d'aigua calenta solar (estiu)
Vol ser útil per progressar en l'austeritat i desinflar el consum

e) Calcular la petjada ecològica de les activitats del grup

Hem de tenir dues conviccions metodològiques fermes: no es canvia res del que hom no és conscient que està malament, i no hi ha millor indicador que aquell que expressa numèricament un determinat estat. Des d'aquesta visió l'AGENDA 21+ ha de ser el resultat de valorar que realment el nostre estil de vida està destruint el planeta. El mètode de la petjada ecològica facilita adonar-se d'aquesta realitat de forma numèrica i per unitat humana ja sigui personal, social, de país o planetària. La conseqüència immediata és que ens cal adoptar un estil de vida més simple. El mètode de la "simplicitat radical" de Jim Merkel es converteix en una eina molt interessant per fer-nos conscienciar sobre la necessitat de canviar l'actual estil depre-

dador d'energies i recursos que té la nostra societat, però des del compromís personal. La importància d'aquest procés fa recomanable preparar un curs monogràfic sobre com desenvolupar-lo. El MLP disposa de la traducció d'aquesta obra per facilitar la seva implantació. Es valora necessari que abans d'adoptar els indicadors de l'AGENDA 21+ els interessats visualitzin la necessitat d'adoptar-la no pas com qui persegueix una distinció sinó pel fet d'estar persuadits pel fet que és una sortida sensata i raonable: simplificar l'estil de vida. Al capdavall, el programa de l'AGENDA 21 + té com a meta final la frugalitat.

f) Planificació de la implantació segons les necessitats i possibilitats (per aquesta es podrien organitzar, si cal, seminaris de treball per ajudar a adaptar els principis de l'AGENDA 21+ als programes educatius)

Des del Moviment Laic i Progressista s'aportarà l'assessorament necessari perquè les entitats que ja s'impliquin en l'adopció de l'AGENDA 21+ la puguin inserir en el seu programa educatiu. Per això s'organitzaran amb els responsables de cada grup reunions de treball periòdiques que serveixin alhora per compartir les diferents experiències, visions o realitats. L'objectiu final del procés és que l'AGENDA 21+ es dissolgui i passi a formar part de la matriu educativa de l'entitat. En aquest sentit, tanmateix, es creu interessant promoure una valoració sintètica del treball fet a partir dels indicadors per cada un dels objectius al final del curs. Les entitats d'educació en el lleure poden tenir amb l'AGENDA 21+ una excusa per fer una anàlisi sintètica de l'activitat general feta al llarg del curs i sobretot implicar els propis infants i joves a participar-hi (quelcom que ara mateix no es dona d'una forma àmplia).

g) Adquisició de recursos per facilitar el treball pràctic de l'AGENDA 21+ a les entitats (set de jocs cooperatius, guia de menús saludables per a campaments i colònies, kit de neteja ecològica, etc.)

L'adaptació del programa AGENDA 21+ al programa educatiu de l'entitat exigeix disposar d'alguns recursos bàsics que es puguin emprar en algunes de les activitats. En aquest sentit, seria interessant disposar d'una Mediateca amb els títols de pel·lícules que poden ser útils per treballar alguns aspectes o un mínim de bibliografia i recursos lúdics. L'objectiu no és recopilar tot el que hi ha al mercat sobre medi ambient sinó de fer una selecció de recursos realment imprescindibles. Alguns d'aquests recursos poden ser elaborats específicament per a l'ocasió.

Dades d'interès i recursos

Adreces i contactes d'interès

Informacions bàsiques sobre medi ambient

- <http://mediambient.gencat.net> (web del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya)
- <http://www.bcn.es/agenda21/> (web del programa agenda 21 de l'Ajuntament de Barcelona amb recursos diversos, com les guies ambientals i reculls de recursos de diferents temes, ofertes de xerrades i cursos, etc.)
- <http://www.terra.org> (portal de l'ecologia pràctica amb més de mil pàgines amb recursos i productes ecològics "ecoproductes" online)
- <http://www.terra.org/servicios/> (buscador d'empreses i serveis ecològics diversos)
- <http://www.ecoterra.org> (web de la Fundació Terra on es troben les monografies d'educació ambiental Perspectiva Ambiental per a descarregar)
- <http://www.tots.net> (web dels quaderns d'educació ambiental digitals TOTS)
- <http://www.canalsolidari.org/web/> (tot sobre recursos relacionats amb entitats solidàries i comerç just)
- <http://www.greenpeace.es> (web on a part d'informacions, notícies i campanyes es poden consultar els informes ambientals i jocs sobre medi ambient)
- <http://www.idae.es/index.asp?i=ca> (enllaç al portal del Instituto de la Energía on es poden trobar jocs educatius, el programa Solaritza't, consells per l'estalvi d'energia, la Guia pràctica de l'energia...)
- <http://www.icaen.net> (web de l'Institut Català de l'Energia amb informacions específiques a nivell de ciutadans, escoles, etc.)

Materials bàsics per ambientalitzar festes

Gots de plàstic reutilitzables (s'han d'adquirir en grans quantitats):

- Fabricant: MENSA
<http://www.men-sa.com>

Vaixella i bosses compostables:

- eCRAC
Tel/Fax. 93 318 77 94
<http://www.eCRAC.8m.com>

Lloguer de vaixelles de vidre:

- Taller Geroni Moragas
Tel. 93 674 50 48
- Taller Alba
Tel. 93 668 22 39

Productes amb energies renovables:

- Elektron
<http://www.elektron.org>

Productes ecològics diversos:

- Biohabitat
<http://www.biohabitat.net>

Deixalleries de Catalunya

- Agència de Residus de Catalunya
<http://www.arc-cat.net/home.asp>

Pintures ecològiques per a locals

- <http://www.terra.org/articulos/art01112.html>

Espectacles, jocs teatre, música amb missatges ambientals:

- Gargot de Joc per Guixot de 8 (muntatge de jocs construïts amb materials reciclats)
Tel. 93 812 40 89
- Ecolúdic - Pallassos Perillassos (espectacles d'educació ambiental)
Tel. 93 731 77 11
- Scena Difusió (narració de contes, teatre, cercaviles,...sobre el tema del reciclatge)
Tel/Fax. 93 555 31 31
- Intiam Runai (shows amb cuines i forns solars i energies renovables)
Tel. 93 697 84 39 / 93 697 85 08

Bibliografía recomendada

Meadows, Donella H., Dennis L. Meadows, Jorgen Randers

Mas allá de los límites del crecimiento

3ª ed.– Madrid : El País : Aguilar, 1994

Gallego, José Luis

Reponer la Tierra

Barcelona, Plaza y Janés -Debolsillo -Intermón Oxfam, 2002

Brown, Lester.

Ecoeconomía

EARTH POLICY INSTITUTE

Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya, 2002

Brown, Lester

SALVAR EL PLANETA Plan B: ecología para un mundo en peligro

Barcelona, Paidós Controversia, 2004

Scheer, Hermann

Economía solar global. Estrategias para la modernidad ecológica

Barcelona, Círculo de Lectores / Galaxia Gutenberg, 2001

Weizacker, EU. & Lovins, A.

Factor 4

Barcelona, Círculo de Lectores / Galaxia Gutenberg, 2000

Thoreau, Henry David

Breviario para ciudadanos libres

Ediciones Península, Barcelona, 1999

Goldsmit, Edward

El Tao de la ecología. Una visión ecológica del mundo

Colección La Mirada Esférica

Editorial ICARIA, Barcelona, 1999

Capra, Fritjof

La trama de la vida. Una nueva perspectiva de los sistemas vivos

Colección Argumentos.

Editorial ANAGRAMA, Barcelona, 1998.

